

Universal Declaration of Human Rights - Ditammari

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Oniti ba we a kpenniti kutenku yandú

Yetanfote yie yie me

Ti do kenye ke tú dɛɛ te ke sɔkɛsɔkɛ yi bo ke kutenku naati tipiiti timɔũ, dɛ tú omɔũ yi do nke di otɔu muwɛrimu ŋo kperɛ yĩnke,

Ti do kenye ke tú isɔkɛ ɔɔ nyo di peite koo mɔũ wee wɛnte ke ndo bɛɛ ite koo wuu, ke yɛ ti bo yĩme ke nkari ke dɛ tinaati ke ti naa tiɔti, ke ba nde ti me mba yo mesemme, oniti ti dɛ ŋmanti, dɛɛ tú ketɛ,

Ti do kenye ke tú oniti ne oniti ŋme, ti tũ mbo nde mu titɔbe, ociĩri nde okperi ko okperi dɛ ociĩri, ke yɛ dɛmɔsikaandɛ kɔ nde cooti yĩnke,

Ti do kenye ke tú initi wuo nyimɔu do kenkàri ke naati keyɛ itɔbe kpei,

Ti do kenye ke tú initi wuo kutenku yandú dɛneni dɪpatri kɛparku dɪ myɛɛke ne oniti ba we, kó dɪyetri ke tú oniti pokua oniti dɔua, ɔmɔũ yi cãã nne otɔu; ke dɛɛ te ke iwuo nyimɔũ do nkewɛnne ke mpĩ kebeu ne dɛ bo naatime tipiiti timɔũ,

Ti do kenye ke tú yeheke ye mɔũ ye kari kɛwɛnne mu kutenku yandú ko dɪtĩnni kɔbe ketú ti do ke nde menke weti dɛɛ cɛnke tukune oniti kó mufommu ne o borime,

Ti do kenye ke tú ti bo wɛnne me dinnu maɔɪmaa dɛɛ tukune oniti kó mufommu byɛke dɛɛ bo nte ke ti baa yete kuce,

Iwuo nyimɔũ kó dɪtinnɪ dɪdyɛɛɛ piɛku ke heu ketú

Oniti ba we, a kpenni ti kutenku yanda tu:

Iboti imɔũ ne itensaake imɔũ do nkewɛnne dɪnuu kɛpĩ ndɪpatri dɪi ko tinaanti ne i yemme kɛpã itɔbe itye nde yĩnke ke nyɛ dɛɛ túme oniti ko mufommu yeheke yemɔũ dɔwɔme; oniti ba we, a cɛnke bo dɪl hei, a do nke ti nyɛ ke ti kpenni.

Ditanfɔtri 1

Oniti ti pɛi nde omɔũ yi kpaatri otɔu, ke yɛ oniti ba we, o yi do nne fehɔfe; o mɔkɛmu mɛcii kehã meyemme. Ti tú ne do kɛyari ti tɔbe mbɛ ke yie mii ba nkwuo ko otɔu ɔau.

Ditanfɔtri 2

Oniti ba we: oniti sɔua, o pɛia oniti sɔua, oniti pokua, a cɛnke tú wee boti, a feu tekote dɪbɔ ndaa, a dɔu nkuyie mmaku botinkua nkua, a tũ ŋwee pɛɔtik boti cɛn kaa, a kari ke yũmpuraa, a do nɛɛdawanfɛ nɛɛa, a tú kuhɔuku nkua, dɛ yi do ŋomɔũ bo ɔa ciite a kperɛ yĩnke.

Ke wɛtike, ba kaa hei túdɪ ke domme, omɔũ yi do ke nda kɔɔnne ke ŋmanti o bo ɔa byɛeti a yienni mee kpei noyɛɛ nyoo cyɛɛ.

Ditanfɔtri 3

Oniti ba we, a niti tɔu yi ɔo nke ɔaa kakii ke nmanti o bo ɔa tanneme kufɔtitenniku.

Ditanfɔtri 4

Omoɔ yi ɔo nkeɔɔ otɔu kuɔaaku ke no senni; oniti me nyi moke muwɛrimu o bo fiteme otɔu koo naa nku ɔaaku.

Ditanfɔtri 5

Omoɔ yi ɔo mbe no ɔuku sɔntike fepaãpyefe tɛme, no me nyi ɔo nke nfɛuri kukpetinkú kɔmme ke cɛrme.

Ditanfɔtri 6

Oniti, a cɛnke bo kee byeeke a ɔo kenyɛ ɔee ci ne ɔee yi ci koomɔɔ ba ɔa soute.

Ditanfɔtri 7

Ɔikotinuú tú timɔɔ kó kuɔɔpiku nku. Okoti, ɔebire, onitiɔou onitipoku, okpaati, ociiri kuhɔuku, ba wuo, ɔikotinuú ɔii o kãnke.

Ditanfɔtri 8

Koomɔɔ sentɛ ɔikotinuú ke ɔaa wɛntɛ, a baa yĩ hũti hũti; a bo o tɔ tibeenti nti ke ɔe kó tinaantii ke nkú.

Ditanfɔtri 9

Be baa na ke sɔnte kepĩ nomɔu ko o kpetine yoo ko o ɔenne ɔiheĩ.

Ditanfɔtri 10

Oniti ba we, ke be ɔaa yu tibeenti yoo be ɔa pĩ nne timati, ɔibeentĩnni kɔbe ɔo nke ɔaa bekemu ke ya ɔeɔomme ke ne na ke tikwuɔ.

Ditanfɔtri 11

1. Ke be tú omoɔ caare ke mu nyi o bekene keya ke mommwɔɔ nme yoo siyaabisi nsi o tu mmu yi yɛ timati tibeenti ti bo tibate.

2. Oniti kaa caare ɔemare ke sɔ nke ɔikotinnu kó ɔipatri yi tú ɔe ci, a yi ɔo nketa ɔitou; ke ɔe me mbaa sɔ mbe ɔo nkeyetoo keywɔɔ na to ɔeyĩnke be ɔoke baa tɔntɛ.

Ditanfɔtri 12

Omoɔ yi ɔo nketa we yi te tiinaan ti myeɛke, keyɛ, ɔe ɔɔ me nyĩ kaa wɛntɛ otɔu ke ɔe yaa naa nne ɔikpanni. Ɔikotipatri me nnaa mmu kekpa nɔeyĩnke ke ɔe you.

Ditanfɔtri 13

1. Oniti ba we, a bo na keyite ke ncenti a yemme ɔome kaa pɛensiri ɔii hei a kàri.

2. Kaa me nyite kekɔte kee byeeke, ba ɔiihei kece, nkeɔee a bo na kekonnimu na cyee, a ɔo ɔiimɔnni.

Ditanfɔtri 14

1. Kε bε qaa dɔ mɛyɛi kε qaa harinε ba a yi mɔkε dɪfɔtɔɔ a bo na keyitε kekɔtε kesɔrε a mε ndɔ diiheɪ; dε kó dɪheɪ kɔbε mε nyi dɔ nke qaa beti.

2. Bε mε nε yi yē kaa yeke kε bε dɔ kwuɔ nne tipiiiti timɔũ, bε nda wuo kaa dɔɔri a dɔmε.

Ditanfɔtri 15

1. Fɔ nɔniti, a ba nfou kε bo kε yi yē a boti tuku.

2. Omɔũ yi dɔ nke yetenε sɔntikε nɔtɔu o ko kuboti tuku; kε weemε nne dɔ nε omaa o bo namu kε naanne kuboti tuku.

Ditanfɔtri 16

1. Oniti, kaa cēnke baa nkεdee, a bo na kεpwoke yoo a yenke a mε ndɔwe kε dɪ hānne tɛcyɛtε. Oniti nε o poku, omɔũ yi dɔ kensei otɔu fɛnɔnfε kε nkemmune dɪ bo yate dɪiyie kε nsa kε dɪborimε yi maa.

2. Onitidɔu nε oniti poku kε bε ti nake ti kwuɔ otɔu mɔu tɛnkε yi dɔ kε nkɔɔ kε firi bεcwooke kɛfi kε dε fi.

3. Ne yaaro tɛcyɛtε tɛε baa kóti kε tɛcyɛtε yi bo kunaamunku yi bo kuboti mε nyi bo.

Ditanfɔtri 17

1. Oniti ba we, a bo amma ndaa, dɪ sūmaa, omɔu yi dɔ nke nkɔɔnne otɔu o kperε yīnkε.

2. Omɔũ yi dɔ nke sɔntε kefeetε otɔu kperε nε muwērmu.

Ditanfɔtri 18

Oniti ba we, omɔũ yi dɔ nke nda kɔɔnne a yemmε mε n̄ati kpei; omɔũ ba nda kɔɔnne a dɔummε kuu nyeinku yoo a feumε muu ntentaa yoo a yi dɔummε kuyie maku amε nyi feumε mutaā mamu kpei kaa dɔ ketikε, a bo youmu kuyiendɔummu maku kó mεborimε kε twotε mεtemε; a bo amaa ndaa, di sūmaa, dɪkɔmbɔɔti yi dɔ nke ndɔwɔ dɪ bo ndɔummε dɪkó kuyie dɪdɔku yoo dɪ ndaku mεkwuɔ ndɪ bɔkε kɛpaā nsikoo bεcirbε, kε haa dɔkó yebaa nke twonko itye ndɪbi, ba oniti kaa bó kεε byεkε.

Ditanfɔtri 19

Ba we, kaa yemmε hāti a bo na kε ti bεimmu omɔu mε mba na kε qaa kɔkεnε tiyīnkε; ba we, a bo na kεbeke a dɔti n̄a nintε kεε byεkε, kε ti two n̄a mε ndɔwe nε a nintε tii naanti kó kuboti.

Ditanfɔtri 20

1. Oniti ba we, a bo namu kεwēnne ketiinne a kɔbε a mε ndɔbε kε dɪ nake dɪ kpeti; a bo namu kε mbo dɪtinni a mε ndɔri myēkε, dɪndɪ yemmε cēnke ba n̄a tiyɛiti, dɪ cēnke ba ndɔri mɛyɛi.

2. Omɔu yi dɔ nke tannε otɔu dɪtɪn ni mari myēkε nε muwērimu koo yemmε yi dɪdɔ.

Ditanfɔtri 21

1. Oniti ba we, a dɔ nke ndakemu a hei kó mufommu byεkε kó tinaanti ba kaa yi ha dɪtɪnni dɪi tɔ kutenku dɪmyēkε; a dɔ kε ntee n n̄emu bεε pī nne dɪmɔũ dɪ kó dɪyetri.

2. Ba we, a bo namu, kε nsa kaa kɔbε cεnkε qaa d̄eite, kempī n̄a hei bo ncenti mεε boti kε dε nsie mutɔmmu yīnkε.

3. Bekpaatibe do ke ndɔɔri siheikembii do mɛɛ borime dihei myeɛke; yepate yee tu ndo nke nii cwɔ weti weti ba bɔkebɔke ba mbo, ke na keceete ditiinni kotri kekanne dɔpanni. Deko mupaticɔrimu monni, omɔu yi do ke nkɔɔnne otɔu ke fiinko o yemme, keye dihei ko meborime yi tu omɔumaa kɔmme, omɔukoo nmeete me nyi tu otɔu kou.

Ditanfɔtri 22

Oniti ba we, fɔ teheikembite a tɛnke yi do kewete ke nsenni nacyee; tidawanti yi kpa a nne do nke yetoo kemɔte a kperɛ kepete itye nyii bo nte kaa na kenye dee ci ne dee yici; demɔu memme dee bo nte kaa naa noniti keye a fei yekeke tu ndo nke ntee nyetɔbe dedebyeke. Oniti, kaa me nyi cote be ɔɔ yi ndaa too titɔuti.

Ditanfɔtri 23

1. Ba we, a do nke mmɔke mutɔmmu na pimmu, ke waa na dɔmu ke mpi ke de daa naati; omɔu tu nyi do nke nkpa mutɔmmu.

2. Bee pi mmutɔmmu mamumaa ke bekuute ma, be tɔnfeinti do nke mmamu.

3. Wee cɛnke pimmu mamu, o do nke cu o kɔnyonku; keye dee bo nteme koo na ke nfou ne o cyete kɔbe ke ba naari.

4. Ba we, kaa do a bo namu kewennene betɔmpitibe tɔbe ke di hɔnne yentɔntire ke nme ndinuu kefeete dɔmaa.

Ditanfɔtri 24

Oniti ba we, a do nke nii cote mutɔmmu kehompe kekote tikweiti; a yi do nke nii mpi mutɔmmu kukpetinku tehompute be me mbaa keete a diiti.

Ditanfɔtri 25

1. Oniti ba we, a do nke nfou ke de wenni kaa kɔntii nnaati, fɔ ne na cyete kɔbe; a ne bo na kaa fommu nmenni kaa yimɔke a yommaa a yi mɔke tiyaati, a yi mɔke a dɔudɛ, kaa me mmɔ na ba na ketaa namaa. Wee mɔnte mutɔmmu, wee mɔ, kuhɔuku, okupoku yoo okudɔu, opokoti yoo odakoti, ticitɛ dekewe, wee cɛnbo mesemme myeɛke be yi do nkɔ yoo demyeɛke koo nfeuri.

2. Ti do nke do kenye tisaponyɔti ne tibi kpei mesaaibi imɔu: opopɔpɔri kpeia, ipocutebia, ipocɛmbia, ba i, i yi do nkensenni.

Ditanfɔtri 26

1. Oniti ba we, a do nkentye, ke na kepete mecii. Omɔu yi do nkeyieeti ke na ketanne o bire dakɔɔri sampɔu. Ibi imu demare yi do nke baa ta deko dakɔɔri. Dakɔɔribe bebebii bee myeɛke mutɔmmu do nkepite tipiiti timɔu ndi; bee ko yepate kpente kpenke ke do mbee ta dakɔɔri odyeeewe bemɔu be bo na ketamu ke be cɛnke do.

2. Dakɔɔri do nketwo ndebire itye nke de benke de bo ime kenaa noni ti keye oniti ba we, a do nke nkpeni ti mufommu myeɛke. Dakɔɔri do nkedɔɔ ke benitibe kee betɔbe tɔmu ke bonkune beyemme kekwuɔ mbetɔbe mesemme, ke iboti imɔu kutenku yandɔ ndo itɔbe, ke initiboti kutenku yandɔ ko ditiinni didyeeri dii me nari ke do kepau nyekpare ke dii na ke yepau nke kutenku narke tipiiti timɔu.

3. Ibi yembe bee dɔke do nkenye weti weti bebi do nkepete iitye ne i do nkebebii muutɔmmu.

Ditanfɔtri 27

1. Oniti ba we, be ɔɔ ɔa bantene a ko kuboti kó meborime; a ɔo nkebaa: nte ɔifɔnni, nte ɔikútri me ndomme. A ɔo mbee ɔaatwoɔ mecii kaa munkee metwo mbetɔbe ke kutenku nnaati keɔimɔũ ɔipete mesaa.

2. Be tú oniti centine ɔo sɔu; obaribenti me nyi yari ohauti. Oniti tú mpĩnne mu o mu nyo nne.

Ditanfɔtri 28

Ɖipatri ɔidyɛeri ɔii ntú ba we, o ɔo nkeyetoo mu ke bɔkebɔke ba mbo kupiku maku; ke memme ɔɔke ti ba na kepete mesaa.

Ditanfɔtri 29

1. Oniti ba we, kaa poo ɔaboti yoo ɔitinni a bo ɔii myeẽke a nyẽ kaa poo ɔamaa ndi.

2. Omɔũ yi ɔo nkeɔɔ otɔu o yi ɔo ke bee wee ɔɔre omɔmmwɔɔ, keyẽ oniti ne oniti ɔme ke ti ɔo nkenvari ke wẽte keɔe titɔbe.

3. Fɔ wee yi ɔo mekɔomme a bo ntũ seɔnme kutenku yandú kó ɔipatri ɔidyɛeri me nyẽ nde ndomme.

Ditanfɔtri 30

Ɖipatri ɔi myeẽke, tinaanti mati yiɔo ke ndonne ɔihe i mari, ɔitĩnni mari yoo oniti ɔo o tisenkri, kennau kewãa ɔwãa, ke faari faari ke hati bɔkebɔke. Oniti ba we, a kpenni ti kutenku yandu.
